

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja :

Egész évre . . . 6 frt.
Fél évre . . . 3 ,
Negyed évre 1 frt 50 kr.
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó :

V E R E S J Ó Z S E F.

Hirdetés díja :

Egész oldal . . . 8 frt
Fél oldal . . . 4 ,
Negyed oldal . . . 2 ,
Ennél kisebb . . . 1 ,
Bélyeg külön 30 kr.

Terjed a világosság.

A protestantismus — mint a történelem is igazolja — mindenkor az igaz keresztyén szellemnek, a tiszta erkölcsnek s lelki felvilágosodásnak volt zászlóvivője. Méltányolnunk kell tehát mindama jelenségeket, melyek összefüggeni látszanak a protestáns vallásnak akár alanyi, akár tárgyi megnyilatkozásaival. A mi szempontunkból csak örvendetesnek találhatjuk, ha a közfigyelem egy időre oly eseményekre irányul, melyek a protestáns jelleget elvitathatlanul magukon viselik. Nem egyszer találkozunk az egyházi téren is a nagy hangzású, üres reclammal, de annál megnyugtatóbb, ha vallási szempontból jelentőségteljes események jutnak a napi kérdések szőnyegére, melyek komolyságuknál fogva a történeti feljegyzés érdemével is dicsekedhetnek.

A németek fiatal császára, — kit most az egész művelt világ figyelme kísér palaestinaí útjában, — már nem egyszer ragadta csodálkozásra a napi események figyelmes szemlélőit. Mostani útját — kísérik azt bár sokféle commentárral — vállalkozó, tudni vágyó, romantikus hajlamú, népének érdekeit okosan mérlegelő s a protestáns vallás iránt meleg szeretetet ápoló lelke megnyilatkozásának kell tekintenünk. Egy kisdéd, a nagy nyájtól elszigetelt protestáns gyülekezet mellett emeli fel oltalmazó kezét, mutatja meg fejedelmi hajlamait. És ha egyfelől útjának politikai, német nemzeti jellege kétségtelen, másfelől annak keresztyén, protestáns jelleget tagadni szintén nem lehet. Az az „Erős vár a mi Istenünk,“ mely ott a jeruzsálemi templomban október 31-én a fényes gyülekezet ajkain felzendült, első accordja, bevezetése leszen a protestantismus térfoglalásának keleten. A legprotestánsabb fejedelem védőpaizsával fe-

dezi, tekintélyével biztosítja s személyes jelenlétével elősegíti annak tovább fejlődését. Egy modern Gusztáv-Adolfot látunk ő benne, ki nem a harcmezőn száll sikra a vallás igazainak védelmére, de mint az, ő is idegen földön veti meg lábait, hogy hitrokonainak támasza, buzdítója, ha kell, az erőszakkal szemben, erős oltalmazója legyen. Szép szolgálat ez az általános keresztyénség érdekében ott, hol a fanatikus mozlimok között ma is napirenden van a keresztyének rendszeres üldözése. Lehetetlen, hogy az a meleg kézzorítás, mely a szultán és II. Vilmos császár barátságának jeleként nyilatkozott, a mohamedán uralom alatt élő keresztyének sorsában is kedvező fordulatot ne jelentene. A „defensor fidei“ czímet ily értelemben a németek császára is megérdemli; az ő barátságos megjelenése a Keleten bizonyára felér sok fenyegető diplomáciai ultimátummal, mely a keresztyének érdekében intéztetett a magas portához.

De ránk nézve legközelebről a protestáns érdek bir fontossággal, mert tagadhatatlan, hogy II. Vilmos útja a protestantismus erkölcsi hódítását jelenti ott, a hol eddig a görögkeleti és római katolikus befolyás küzdött a hegemoniáért. Könnyen indokolható tehát ama féltékenység, mellyel fogva mindkettő nyugtalankodva kíséri a császár ezen útját. De ne féljen egyik sem, nem keresztes hadjárat ez ellenök, nem fog elvenni tőlük a protestáns egyház Keleten semmit sem. Ha a protestantismus ott rovásukra hódításokat teend, bizonyára az evangéliom s a prot. erkölcs és szabadság lesz a fegyver, lesz a világosság, mely elől minden setétségnek hátrálnia kell. Ebben igen is lehet missiója a prot. egyháznak ott is, mert elve visszatérni amaz ősforráshoz, a melyből a keresztyénség örök eszméi fakadtak: a legtisztább evangéliomszerű hithez, mely elvet minden

földi tekintélyt, minden üres formulát, észellenes tanokat, lelket békózó erőszakos emberi rendelkezéseket.

A császár tüntetésszerű útja nem akar ugyan ennek ünnepélyes kijelentése lenni, de a tulsó tábor szereti ilyennek minősíteni. A jeruzsálemi út a fiatal császár élénk és minden iránt érdeklődő fogékony temperamentumában s tette kész ambíciójában keresendő. Hiszen hazájában is minden kínálkozó alkalmat megragad, hogy politikai, egyházi, tudományos és művészi ünnepélyek fényét ne csak jelenlétével emelje, de azoknak fejedelmi kijelentéseivel súlyt is kölesönözzön. Így ez alkalommal is.

Bár idegen föld, de német tulajdon az, a hol a császár az ünnepélyes egyházi actuson: a Megváltó-templom felszentelésekor megjelenik. Ugyanis atyja, Frigyes Vilmos, még trónörökös korában (1869. november 7-én) vette át a szultántól ajándékul a Johannita-rend egykori fényes palotájának romjait, oly czélből, hogy ott a Krisztus sirjának közvetlen közelében evangélikus templomot építtessen. A templom immár kész s annak ünnepélyes felszentelése adott alkalmat a német császárnak, hogy ott megjelenhessék, a mely ünnepélyes alkalomra magyarhoni egyházunk is vendégül hivatalos. A templom mellett van evangélikus iskola s ott épül egy nagy menedékház, azonkívül muzeum a szentföldön talált régiségek és emlékek befogadására.

Ime a németiség nemcsak nemzeti tekintélyével, de a prot. vallással is tért hódítani igyekszik mindenfelé. És ezt teszi igazi germán szívóssággal s egyháza iránti buzgó szeretettel. A bevehetlennek tartott sánczokon is megveti lábait, hiszen Rómában, a pápa székvárosában német prot. gyülekezet hirdeti a német faj kitarását s vallási tekintetben is bátorságát. A protestantismus nagy elvei egy nép kebelében sem nyilatkoznak oly elemi erővel, mint épen a németeknél, mert csakugyan nem szégyenlik a Krisztus evangéliomát, sőt távol hazájuktól is hiven őrzik ezen apáiktól öröklött drága lelki kincsét.

Minő tanulság ez ránk nézve, kik oly gyengék vagyunk hitünkben, oly hidegek vallásunk iránt, oly közönyösek bizonyos jelenségek iránt, melyeknek okos felhasználásából egyházunk épülete fejlődhetnék. Mi alig vetünk figyelmes tekintetet horvát-szlavonországi hitrokonainkra, pedig újabban a horvát törvényhozás is szabadabb ke-

zet engedett magyarhoni egyházunknak. És lejjebb, a megszállott tartományokban is kezdi szárnyait bontogatni evangélikus vallásunk. Éppen a napokban kaptunk onnét egy kis füzetkét, mely a szerajevói gyülekezet viszonyairól tájékoztat bennünket közelebbről. Bizony többet tehetnénk ezen hitrokonainkért, kikkel az eleven összeköttetést fen kellene tartanunk, nehogy akkor panaszkodjunk (szokásunk szerint,) mikor majd a mostoha testvér miatt idegen befolyás alá jutnak. Fűzzünk velük szorosabb missiói kapcsolatot, püspökeink élénk figyelme irányuljon oda s gyakori látogatások által szerezzenek jogczimet ahhoz, hogy az ottani hivek a mi nyájunk egy részét képezik, mit tőlünk idő folytával, a mustármag fejlődésével elszakítani ne lehessen. Ki tudja az idők fejleményei mit hoznak; ha mienk a ma, valószínű, hogy a holnap is mienk leend. A protestantismus számára Keleten is dereng a hajnal. Mi vagyunk oda legközelebb, mi legyünk a legéberebbek.

FEUCHTENBERGER EDE.

Mi okozta a reformációt?

(Folytatás és vége.)

II. A keresztyénség szellemével ellenkező szertartások.

A mint a római egyház szervezetében, úgy annak szertartásaiban is sok volt a visszaélés.

Reformátoraink elvben nem elleneztek az egyházi szertartásokat, s csak azért sürgették a legtöbb külsőség megszüntetését, mert a pápaság a bűnök bocsánatát e szertartások gyakorlásától tette függővé, és mert azt tapasztalták, hogy e szokások meghonosítása folytán a tömegek vallássossága egyébből sem áll, mint e szertartásokból. Gondja volt a népnek arra, hogy szentelt vize és szentelt gyertyája legyen, de lelke megszentelésével nem törődött.

A római egyháznak az istentiszteleteknél majdnem kizárólag csak a külsőségekre, a látványosságokra volt gondja. Nagyszerű templomokat építtetett, ezeket aranytól, ékszerektől ragyogó oltárokkal, képekkel diszítette, az istentiszteleteket zenei előadások által igyekezett vonzókká tenni. Ellenben a népnek és lelkészeknek képze-

sével nem törődött. Szóval a hitterjesztés szent feladatát nem a biblia, hanem a hangszerek és képek által gyakorolta; missionáriusai nem a papok voltak, hanem építésszek, festésszek, zenészek, ékszerésszek stb.

A templomi szertartások között a legbotrányosabb volt az ereklyék tisztelete, melyekkel főként a keresztes hadak idejében lett elárasztva az egyház. E két századon át tartó hadjáratokban hét millió keresztyén vesztette életét. E vesztéséget mintha pótolni akarta volna a pápaság a halottak feltámasztásának egy sajtáságos nemével. Az említett csatákban elhullott hősök közül ugyan egyet sem volt képes feltámasztani a pápa, hanem a szentföld régi temetőiből tömérdek emberi csontot stb. hozatott a zarándokok által Európába, s ezen csontokat a nép a „szentek“ ereklyéiként tisztelte, imádta. Így azután kétszeres volt a pusztulás: a keresztes hadakban nem csak testi halálát lelta Krisztusnak sok buzgó követője, hanem az ez alkalommal Európába hozott ereklyék, illetve azok imádása az itthon maradt millióknak lelki halálát is okozta. E szent csontokra ráfogta a papság, hogy azoknak csodás gyógyereje van. Milyen leleményesség volt ez! Midőn Isten és Krisztus sem személyesen, sem élő emberek által nem tett már természetfeletti csodákat e földön, mutatott az egyház különbet: azt mondta, hogy Isten a szentek csontjai, illetve szobrai — tehát fa és kődarabok által tétet bámulatos dolgokat. Célja e babona terjesztésének ismét a nép zsarolása volt. Egy új neme volt ez az egyházi koldulásnak. A félrevezetett nép a „szentek“ lábaihoz rakta le aranyát, ezüstjét, selyemmel, biborral diszította a csodaorvosok oltárait. Így lettek az állítólagos szentek haláluk után zsarolókká, vagy mondjuk koldusokká, holott életökben talán e foglalkozásoknak egyikét sem űzték. Így gazdagította az egyház a halottakat és zsarolta az élőket, ruházta a „szentek“ szobrait, a helyett, hogy saját inségeseinek viselte volna gondját. E visszaélésekkel szemben a reformátorok felvilágosították a népet, hogy a biblia az egyetlen valódi Krisztus-ereklye, ez gyógyít, ez támaszt fel a halottakból.

Hogy a szentek csontjain kívül mi mindent mutogattak szent ereklyeként, azt bajos, részben illetlen volna elmondani. Csak néhány példát említek. Elhitette az egyház a néppel, hogy minden tárgynak birtokában van, a melylyel Krisztus föl-

dön létekor érintkezett. Így mutattak egy nyaláb szénát a betlehemi jászolból; néhány tollat a Jézus születését hirdető arkangyal szárnyaiból; mutogatják máig is a lorettói kápolnában azon szobát, melyben Jézus Názáretben nevelkedett; úgyszintén az ő varratlan ruháját, melyet Mária szőtt fia számára, s mely Jézus testi növekedésével arányosan tágult, nőtt; közszemlére tettek egy darab kenyeret, melybe állítólag Jézus beleharapott; valamint azon port, melyet Jézus véres verejtékével áztatott, és azon kendőt, melybe arczát törölte s melyben e közben arczképe megmaradt; Krisztus keresztiének forgácsaiként annyi fát mutogatnak, hogy abból nem egy keresztfá, de egy hajórakomány fa, sőt egy egész erdő kitelnék; az olajfák hegyén, melyről Krisztus mennybe ment, állítólag megtalálták egy kőben Jézusnak utolsó lábnyomát.

E képtelen badarságokra mondhattak-e egyebet a reformátorok, mint azt, hogy ha már Krisztus pólyáit keresik, ismerjék fel azokat az ő szent igéiben, mert az evangéliomokba van elhelyezve nem ugyan Jézus teste, de az ő szelleme, becsüljék tehát az irást; ereklyék (amulettek) helyett hordják magukkal Isten igéjét; a helyett, hogy a templomok oltárait ékesítsék a Krisztus keresztiének egy-egy darabjával, inkább szívüket diszítsék Jézus erényeivel.

De a Krisztus-ereklyékkel nem érte be az egyház. Mutogatott tehát egyéb szent dolgokat is. Például néhány göröngyöt azon talajból, melyből Isten Ádámot teremtette; egy akönyit az özön vizéből; a Faraó hét sovány tehenének patáit; egy darabot az egyiptomi setétségből; a jerikói trombiták hangját (mintha bizony már Josue idejében is létezett volna a fonograf;) egy kis gázt azon szemétdombról, melyen Jób szenvedésekor porban, hamuban ült; csontját ana czethalnak, mely Jónást elnyelte; egy maroknyi kormot azon tüzes kemenczéből, melybe a három ifjú vette; a Herodes által megöletett betlehemi gyermekek csontvázait; a zsarnok által kivégeztetett Keresztelő János fejét — több példányban.

Mindezen botrányos csalásokra természetesen azt mondták a reformátorok, hogy súlyos bűn az, midőn hazugságokkal akarja az egyház dicsőíteni az Istent. De szólhattak-e enyhébben?

S ha már az oltárokon ilyen csodálatos dolgokat mutogattak, érthető, hogy a szószéket is eféle különlegességek által igyekezett a pap-

ság érdekessé tenni. Így például egy szerzetes még a jerikói trombita hangjánál is különbet mutatott, t. i. előadta azon ördögnek ordítását, a ki Jézusnak poklokra szálltakor — megfelelőbb zárhiányában — az ő nagy orrával akarta Krisztus elől elreteszelné a kárhozat ajtaját. De bezzeg pörül járt, mert Jézus állítólag oly nagyot lökött az ajtón, hogy az ördögnek orra bele törött a zárba. A templomokban számtalan ehhez hasonló botrányos dolog lett előadva. De még a lelkiismeretesebb lelkészek is csupa mesékkel, legendákkal helyettesítették az ígét, mintha elégtelennek tartották volna a lélek épülésére az evangéliomot. Pedig kétségtelen, hogy a mint az egy nap elég az egész világnak, s ha az ott ragyog az égen, fényét nem kell pótolni gyertyavilággal, úgy még inkább elegendő az egy biblia az egész emberiségnek az üdvöt illető lelki szükséglet tekintetében, s nem kell azt mesékkel érdekessé tenni. A mit meg olvastak a szentírásból a templomokban, azt nem anyanyelven olvasták, az imák nagy részét is latinul mondták el. A szentírásból Isten szól az ő gyermekeihez, az imában a gyermek szól mennyei atyjához. Vajjon mit mondanánk, ha gyermekeink az ő kéréseiket általok nem értett nyelven hadarnák elénk, vagy hogy itélnék azon szülőről, a ki idegen nyelven osztogatná oktatásait, parancsait gyermekeinek?!

Az ereklyéknél nem kevesebb visszaélésre szolgáltatnak alkalmat a templomi képek. A biblia-történeti tárgyú képeket reformátoraink megtűrték volna a templomokban is. Mert nem lévén iskolák, valóban úgy volt azon időben, a mint Melancton írja, hogy teljesen elfeledte volna a nép a szent történeteket is, ha nem lettek volna szemei előtt a szent eseményeket ábrázoló képek, melyek a láthatatlant szemlélhetővé, a multat jelenné varázsolták. Azonban a római egyház nem hogy segédeszközökül használta volna e képeket a tanításnál, hanem nyugodt lelkiismerettel egészen rájok bizta a tanügyet, a nép vallásos nevelésének és oktatásának szent kötelességét, a papság pedig e neki ellenszenves foglalkozás helyett más, élvezetesebb dolgokkal töltötte idejét.

Továbbá szokásba jött az istenitiszteleteknél a sok gyertya, a tömjénezés, a csengetés stb. Hogy mindezekért nem tudtak buzdulni azok, kiket nem a látványosság, hanem az áhítat vitt a templomba, az természetes. Hogy

tűrhették volna az Isten házában az oly cselekményeket, melyekről kétségtelen, hogy egy bűnt sem ölnek meg, egy erényt sem oltanak a szivbe, egy lelket sem mentenek meg. Ellenben bizonyos, hogy a helyett, hogy emlékeztetnék az embert Istenre, feledtetik vele a mennyet; a helyett, hogy előmozdítanák a valódi áhítatot, lehetetlenné teszik a töredelmes bűnbánatot.

És a mint a templomi áhítatosság csupa látványosságból, csupa bohóságból állott, úgy a magán áhítatoskodás is részint gépies foglalkozásra, részint a test sanyargatására szorított. Így például a sok imádság számbavételére használatba hozták az olvasót. Azt mondják, hogy ezen számológép Remete Pálnak köszöni keletkezését, a ki naponként 300 imát mondott el. Nehogy e könyörgésekből csak egy is elmaradjon, minden nap 300 apró kavicssal látta el magát, s ezekből minden elmondott ima után egyet-egyet elvetett. Ugy látszik követői egy napra 150 imádságot is elégnek találtak, mert imádságaik számba vétele végett már csak 150 golyócskát fűztek zsinagregre. S e készüléket elnevezték rózsafüzérnek. A „rózsa“ alatt a „mennyrózsája“, Mária értendő. Nevezik az olvasót „Mária zsoldár“-nak is, lévén az imádságos golyócskák száma is 150, mint a zsoldári könyörgéseké. — Ujabban akadtak, a kik Remete Páltól az imádságok számoló gépének feltalálását el akarják vitatni, mert állítólag Ázsiában a budhistáknál már régebben használatban volt ily szerszám. Ebből azonban nem következik az, hogy az olvasó csak utánzat. Mert tapasztalt dolog, hogy a rosszban igen leleményes az ember, holott a jó tekintetében ez róla nem mondható.

A vallásosság magán gyakorlatának egy másik neme volt a böjt. Ezen testi sanyargatás által is a lelki javulás elmaradását akarták pótolni. A böjtöt, mint Istennek tetszőt és érdemszerzőt szigorúan elrendelte az egyház. A hol tettehették a papok, ott a nem böjtölőknek kiverették a fogaikat, hogy így a jövőben annál bizonyosabban betartsák az illetők a böjtöt. Azonban e téren kivételes esetekben elnézést is tudott gyakorolni az egyház. Nevezetesen megtűrté, hogy a gazdagok nevében a szegények, az urak helyett a szolgák szenvedjék a böjtöt.

A reformátorok szükségesnek tartották ugyan az önmegtágadásban való gyakorlatot, de a mellett utaltak arra, hogy a bűnön, az ördögnek

ezen kenyeren kívül, egyéb ételt nem tilt Istennek igéje. Azt, hogy a testi koplalás a lelket üdvözítse, még kevésbé hihették el, mint azt, hogy a szentek csontjai a testet gyógyítsák. Ez utóbbi babonánál sokkal ártalmasabbnak tartották az előbbit. Azt meg, hogy az ember pénteken, vagy más napon mit egyék, tehát az étlap összeállítását, nem tartották az egyház teendőjének. Annak elrendelését, hogy ki mily ételektől és mikor mitől tartózkodjék, tisztán az orvosok hivatásába vágó dolognak tekintették. Ellenben sürgették az étel és ital élvezetében való mértékletességet és utaltak arra, hogy tetszőbb Istennek az emberek koplalásánál a jótékonyság, önmagunk gyötülésénél azok megsegítése, a kiket az éhség gyötör.

A gyakori imádkozáson és böjtölésen kívül, mint üdvhozó cselekményt, elrendelte az egyház a bűcsújrást, vagyis a zarándoklást olyan helyekre, a hol valamely hirneves csodatevő ereklyét mutogattak. E zarándoklás ellen is szót emeltek a reformátorok. Mert kétségtelen, hogy nem az által jövünk Istenhez közelebb, ha ott hagyjuk ott-honunkat és a hasznos munkát, hanem az által, ha a bűntől távolodunk el, s a mennyek országába is nem a Rómába való kényeztetés által, hanem a megtérés ösvényén jutunk.

Az egyház még a bűcsújárásnál is érdemszerzőbbnek tekintette az önkínzást. Az önostorozók a bűnbocsánat árulással szemben azon elvet vallották, hogy a bűnbocsánatot nem pénzzel, hanem szenvedéssel kell megvenni. S ez igaz is. Csakhogy az ostorozók az Istennek tetsző bűnbocsánat mellőzésével az Istennek semmikép sem tetsző s csak e rajongók által kigondolt önkínzási tüntetések által akarták kiengesztelni az isteni igazságosságot és elnyerni a szent czímet. S míg Isten igéje azt tanítja, hogy a bűnös ember Istennek kegyelmét Krisztus vérének és saját bűnbánati könnyeinek árán nyeri meg, az önostorozók e könnykeresztség helyett a vérkeresztségnek általok kieszelt sajátságos nemét választották.

Mindezen u. n. jó cselekedetekről, melyek az ember üdvének megszerzésére — mintegy Krisztus érdemeinek kiegészítéséül — ajánlottak, az ész és a lelkiismeret csak azt vallhatta, hogy a mint rossz pénzzel még a földön sem lehet birtokhoz jutni, úgy az ilyen „jó“ cselekedetekkel nem lehet a mennyet megszerezni. Sőt hogy azok, amennyiben a bűnös velők önmagát, ámitja

és miattuk a lélek javulását elhanyagolja, határozottan károsak, veszedelmesek.

III. A bibliával ellenkező hitcikkék.

A római egyház által alkotott téves hitelvek közül csak az úrvacsoráról, a szentek tiszteletéről és a tisztítóürről szóló tanra terjeszkedem ki, miután ez a három hitcikk okozta a legnagyobb felháborodást.

Mélyen elszomorító jelenség, hogy épen az úrvacsora szentségének kapcsán keletkezett a keresztyén egyházban a legtöbb vizsaly és véres háború, holott Jézus azt az összetartás ápolása végett rendelte. Világos, hogy e bonyodalmakat nem Krisztus intézkedése, hanem épen az ő rendeletének a pápák általi mellőzése okozta.

Ugyanis e szentségre vonatkozólag azt tanította a római egyház, hogy az úrvacsorai kenyér a megszentelés folytán megszűnik kenyér lenni és átváltozik Krisztus testévé. Ezen tanból kifolyólag nem átaláltak a papok azon istenkáromló szavakkal kérkedni, hogy holott Istennek hat napra volt szüksége, hogy e világot teremtsen, a lelkész a megszentelés egyetlen pillanatában képes Istent teremteni. Továbbá azt vallotta az egyház, hogy Krisztust, a ki magát a világ bűneiért egyszer áldozta fel, s ezzel örök üdvösséget szerzett, a lelkész a misézés alkalmával az emberi bűnökért naponként hozza áldozatul. Végre elrendelte, hogy a lelkész az állítólag Krisztus testévé változtatott kenyeret imádtatás végett felemelve tartsa a hívek elé — más szóval: kenyeret imádtasson Isten gyanánt.

Hogyne ütközött volna meg mindezen a keresztyénség felvilágosodottabb része! Teremtheti-e a teremtmény a teremtőt, a lelkész a mindenség urát, az úr Jézust? És mikor kívánta azt tőlünk Isten, hogy mi Jézust áldozzuk, holott mindenütt csak arra utasít, hogy saját lelkünket hozzuk neki áldozatul.

Az úrvacsorát előző gyónás módjára nézve elrendelte a pápa a fülbe való gyónást, mely alkalommal a gyónó összes bűneit egyenként elmondja a lelkésznek. De hiszen az embernek még az sem szokása, hogy bűneit számon tartsa; az meg még kevésbé, hogy rossz tetteit rosszaknak vallja, bűnökül elismerje; Istennek meg nincs arra szüksége, hogy mi hozzuk tudomására bűneinket, tud ő a mi bűneinkről, még ha mi el is akarnók azokat titkolni; s tőlünk a

Mindentudó nem is bűneink felsorolását, hanem vétkeink megbánását kívánja. Mindezen okoknál fogva nem természetes-e, hogy a reformátorok a fülbe való gyónást ellenezték! De nem is az volt a célja az egyenkénti gyónásnak, hogy Isten értesüljön az emberek bűneiről, hanem hogy a lelkész tudja meg mindenkinek bűnét, titkát s így a gyónó gyóntatójának hatalmába kerüljön, a lelkész bűnös hiveinek zsarnokává lehessen.

Az úrvacsora kiszolgáltatásánál pedig a római egyház azon visszaélést honosította meg, hogy a kelyhet a hivektől megvonta. Ez fokozatosan következett be. Hogy az úrvacsora kiszolgáltatásakor földre ne ömöljék a megszentelt bor, előbb azt hozták szokásba, hogy a hivek nádszálon szívták a bort a kehelyből; később már csak ostyát mártottak be a borba; végre a nem papoktól teljesen megvonták a kehely élvezését, azzal indokolva ezen eljárást, hogy minden testben van vér is, s így, miután az úrvacsorai kenyér testté változott, az abban részesülők azzal már élvezik az Úr vérét is. E szerint felesleges dolgot tett volna Krisztus azzal, hogy a kelyhet is adá tanítványainak, s még inkább azon meghagyásával: igyatok ebből mindnyájan! — De mintha kárpótolni akarta volna a pápa a hiveket az elkobzott szentségért: létesített helyébe őt olyat, melyet Krisztus nem rendelt.

A pápaság által meghonosított másik veszedelmes tévtan volt a szentek imádásszerű tisztelete. A fentebb említett sok szertartással a zsidó szellemet, a szentek — e félistenek — kultusával mintegy a pogányságot honosította meg a pápaság a keresztyén egyházban.

Kik voltak azok a szentek? Isten ígéje szenteknek nevezi az igazságra törekvőket, azonban azt is tanítja, hogy olyan ember nem volt, a ki annyi jót tett volna, amennyivel tartozott. Ezzel szemben a pápaság tudott olyanokról, a kik tartozásukon felül is tettek jót. Ezeket a pápa Isten szentjei közé sorolta. Mert, úgymond, neki a mint hatalmában van a bűnösöket az elkárhozottak közül kiragadni, úgy módjában van másokat a menyország szentjei közé igtatni. Ilyen kinevezett szent volt sok. Az erények számának a közéletben tapasztalható apadásával arányosan szaporodott a szentek száma a naptárban. A legfőbb szent Mária volt, kit elneveztek Isten anyjának, a szeretet istenasszonyának, a menny királynőjének, rózsájának, s azonkívül mindennek, a minek egy ab-

rándos szerelmes imádottját elnevezheti. De különben a nők közül csak igen kevés került a szentek közé. Sajátságosan méltánytalanok és udvariatlanok voltak e tekintetben a pápák. Ha férfiakról terjedt el az a hír, hogy menyei kijelentésekben részesültek és csodákat tettek, azokat szentekké avatták, de ha a babonás nép ugyanazt ráfogta valamely szerencsétlen nőre, azt a boszorkányok közé sorozták és üldözték.

E „szenteket“ a nép jobban tisztelte, mint magát a Jézust. A meghalt embereket imádtá az élő Isten helyett. Az egyház a szenteket Isten és a bűnös ember közötti közbenjáróknak vallotta. Az emberek meg ennek folytán minden bajokban hozzájuk folyamodtak (szent Ferenczről az volt mondva, hogy megsegíti azt is, a kit az Isten nem.) Napjainkban a beteg, ha teheti, specialistához fordul. A szentek közt ős idők óta voltak specialisták, így például Rókus a pestisből gyógyított, Balázs a torokbajokban segített, Apollonia a fogfájást szüntette, — míg az állategészségügy szent Lénárdra volt bízva. Mai nap-ság a birtokos osztály mindinkább igénybe veszi a biztosító társulatokat. Meg volt ez ezelőtt is, csak hogy nem társulatokhoz fordultak az emberek, hanem a tűzkár ellen szent Floriánnál, a jég ellen egy másik szentnél kerestek oltalmat. (Egy szent Floriánhoz intézett imádság így hangzott: Oltalmazd házunkat szent Florián, s ha tűz kell, gyűjtsd meg a másét talán.) Azonban Mária iránt volt legnagyobb a bizalom. Krisztushoz sokkal kevesebben folyamodtak, mint az „Isten anyjához.“ Jézust mindég a Mária karján levő gyermeknek látták festve; talán azt hitték, hogy tényleg még csak gyermek, s ezért nem képes még segíteni: sokan mellőzték tehát. A Máriáé mellett Isten oltára is részben elhanyagoltatott. Mindég ősz aggastyánnak látták festve a Teremtőt, ezért talán azt hitték róla, hogy már terhére esik a segítség.

A reformátorok a szentekről s azok fölös jótetteiről szóló római hitcikkkel szemben ragaszkodtak az isteni kijelentés azon tanához, hogy minden ember bűnös s csak isteni kegyelem folytán üdvözülni. S ennek alapján — bármily tisztelettel viseltettek különben a szent élet iránt — tiltakoztak azon tan ellen, mely szerint a mennyben privilegiumokkal felruházott arisztokratia léteznék. Ezen pápai tévtanokkal szemben azt hangoztatták, hogy egy a közbenjáró t. i. a Krisztus. Ő maga mondta, hogy az ő ne-

vében imádkozzunk, Istenhez ő az út. De különben sem tételezték fel a szentekről, hogy ők jobban szeressék az embereket, mint Jézus, valamint Istenről sem, hogy többet adjon a szentek szavára, mint Krisztuséra. S így kizárólag Jézus nevében intézték kéréseiket a Mindenhatóhoz.

Szenvedélyes vita folyt a tisztítótűzről szóló tan miatt is. A pápaságra nézve a tisztítótűz (purgatorium) bizonyára a világ a legjelmezőbb tüze volt, érthető tehát, hogy féktelen dühvel támadtak a reformátorokra, kik felvilágosítva a népet, nemcsak e hasznot hozó tűztől fosztották meg Rómát, hanem egyebekben is oly tüzet, oly világosságot terjesztettek, mely a pápák által hirdetett összes babonákat pusztulással fenyegette.

A római egyház a purgatoriumról azt tanította, hogy a test halála után a lélek valahol a siron túl létező tűzbe kerül, melyben bűneiért addig gyötörtetik, míg az üdvéért megrendelt misék által az egyház Istennél a kiszabadulást ki nem eszközli. E tan szerint a tisztítótűz a halál és az öröklét közé eső átmeneti állapot volt, mely, tekintve rendeltetését, egy sirontúli javítóintézetnek, fegyháznak mondható. Hogy a mennynek ilyesmi legyen az előcsarnoka, azt az írás sehol sem tanítja. Ellenben hogy a lélek a test halála után azonnal az Isten kegyelme által neki szánt helyre jut, azt — egyebek közt — a legvilágosabban vallotta Jézus a megtérő latornak mondott ama szavaival: ma velem leszesz a paradicsomban. Kétségtelen, hogy, ha valakinek, úgy e lator lelkének esetleg szüksége lett volna a purgatoriumra és mégis halála után azonnal a mennybe jutott.

A reformátorok a tisztítótűzről szóló babonával szemben azt tanították, hogy tisztítótűz van ugyan, és pedig nem is egy, de kettő, hanem a siron innen. Az egyik az Isten ígéje, a másik a Krisztus keresztje, de nem az a fakeszt, hanem a szenvedés keresztje. Ez által tisztul a lélek. Azonban a harmadik tisztítótűz, a sirontúli, csak a pápák gondolták ki. Ha nem tudnók, hogy a haszonlesés sugalta e tévtant, azt hihetnók, hogy Róma az akkori papság halatlan és e földön megtúrt erkölestelensége miatt tartotta szükségesnek a sirontúli purgatóriumot.

IV. A papság erkölcei.

A papság bűneinek egyiknemére nem lehet

utalni sem. Szégyen azt megemlíteni is, a mit ők nem szégyeltek megtenni. Erről tehát hallgatok. Csak néhány másnemű borzalmas tényt említek meg az akkori erkölcsi süllyedés jellemzésére.

VI. Sándor pápánál fogságban volt Bajazid szultán testvére. A szultán 300,000 aranyat ajánlott fel a pápának azon esetre, ha testvérét elteszi láb alól. És a fogoly rövid idő múlva megszűnt élni. Különben ez a pápa nemcsak tetteivel, de szóval is vallotta, hogy nem hisz Istenben — ő, a ki „Istennek helytartója“ e földön.

VII. István pápa elődjének, Formosusnak holttestét kivétette a koporsóból, kimondta reá az egyházi átkot, levágatta jobbát, melyet mint pápa esküre, áldásra emelt, s lábainál fogva végig hurezoltatta a holttestet Róma utcáin s azután a Tiberisbe dobatta. — Sajátságos „szentséges atyák!“

Hogy ily körülmények közt a főpapok is hallatlan dolgokat miveltek, az érthető. Például VII. Gergely pápa idejében egy apát alárendeltjeinek, néhány szerzetesnek, engedetlenségök miatt kivágatta a nyelvöket és kiszuratta a szemeket. Ezen eljárást a pápa nemcsak helyeselte, de az embertelen apátot elő is léptette.

Egy Dunstan nevű angol érsek meg, ki még királyának is réme volt, ráparancsolt az uralkodóra, hogy nejétől, miután az a királynak rokona volt, válják el. S midőn a fejedelem nem hódolt e parancsnak, az érsek izzó vassal rúttította el a királynő arcját.

Az akkori közpapság és a nép erkölceiről általán csak annyit, hogy bizonyos, hogy azon korban volt a romlottság, valamint a tudatlanság és a babona a legnagyobb, mikor a pápaság hatalmának tetőpontján állott. Ellenben a mint a pápaság hatalma csökkent, javultak az erkölcsök és terjedt a felvilágosodottság.

* * *

A mondottakból kitűnik, hogy a reformációt a pápaság azon törekvése okozta, mely ha hatalmas ellenfelekre nem talál, rövid idő múlva megfosztotta volna a keresztyén népet vagyónától, hitétől, erkölceitől. Áldott legyen a gondviselő Isten, a ki útját állta a keresztyénség teljes elzüllésének s az idők teljességében kimondta a nagy szót: legyen világosság: meghozta a reformációt.

KÖREN PÁL.

BELFÖLD.

A budapesti iparosképző protestáns egyesület az aggteleki utczában diszes házat emeltetett, melyet f. hó 27-én avatnak föl.

Nagyon jellemző! „Szunyogh Szabolcs, a tiszántúli ref. egyházkerület most választott tanácsbírája, a világi uraknak egyháztársadalmi kötelességeit fejtegető beszéddel foglalta el székét, a mi magában véve szép dolog; de előttünk — írja a Prot. e. és i. lap, — az ily szép szavak mellett nagyon különös színben tűnik fel az a tett, hogy ugyanez az egyházmentő világi úr nem sokkal ezelőtt kilépett a M. pr. irodalmi társaság tagjai sorából.“ — Bizony maholnap kénytelenek leszünk ilyen megjegyzésekkel kísérni némely „nagyjaink“ beszédeit, kik másokat buzdítanak, de magok példát nem adnak!

Felhívás. Ó év esti énekeket a szükség és többfelől jött felhívás folytán is az ismeretes „Ki csak Istenre dorgát hagyja“ szép dallamra megirtam. Minthogy a dunántúli egyházkerületi lelkészi értekezletünk elhatározta s hiszem, hogy e szép határozatot az összes magyar evang. lelkészi kar is magáévé teszi s az ó-évet akár délután, akár este hálaistentisztelettel zárja be: tisztelettel arra hívom s illetőleg kérem föl lelkésztársaimat, sziveskedjenek ez ének megrendelésével mielőbb hozzám fordulni s velem tudatni, hogy hány példányra lesz szükségök. Jó idején kell ezt tudnom mind azért, hogy tájékozva legyek a nyomandó példányok száma felől, mind pedig azért, hogy a megrendelt példányokat kinek-kinek kellő időben megküldhessem. Az ének ára példányonként két krajczár. Az összeg beküldését utólagosan is elfogadom. Tisztelettel Sár-Szent-Lőrinczen, Tolnavm. 1898. nov. 7. Sántha Károly ev. lelkész.

Nagytisztelétű Szerkesztő úr! Becses lapja 36. és 43. számában említés történt Bahil jeles művének: „Tristissima eccles. Hungariae protest. facies“ tót fordításáról. Az úgy további kiderítése céljából helyén valónak tartom közzétenni, hogy a szóban levő könyvnek tót fordítását én is bírom, meg pedig két másolati példányban, s szintén egészen külön szerkezetben. Az egyiknek címe: „Smutne odmalováni cyrkvy Uherskich protestanskich.“ 1746. d. 13. decem. 8° 162 l., lemásolva 1829. — A másik: Smutné cyrkvy evangeckych (sic!) A. V. se pridrzseji cych v Uherské krajine obidlenjeh krestanu lossu vipsánj. 1747. Witlacsene v Prahy (sic!) u odovy Godfrida Trampya.“ 8° 93 l. Sok lemásolási hibával s zárszóval az 1820. évből. A tót szöveget nyomtatásban nem láttam, s az idevágó forrásokban is arról említést nem találtam. Balassa-Gyarmaton, 1898. november hó 1. Dr. Baltik Frigyes.

Reformatiói emlékűnnepély. A „besztercebányai evang. egyesület“ folyó évi október hó 30 án tartotta meg kegyeletes módon az áldott emlékü hitjavítás évi emlékűnnepét az egyesület tagjainak tömeges lélekemelő részvéte mellett. Délelőtt 10 órakor diszes egyleti zászlójával testületileg résztvett a magyar nyelvű ünnepi istentiszteleten. Délután 3 órakor az egyházközség nagy tanácstermében külön emlékűnnepélyt rendezett, melyen nagyszámú közönség vett részt. Az egyleti daloskör Adámi Rezső egyleti karmester szakavatott vezetése mellett Beethoven Lajos „Szent oltárod zsámolyánál“ kezdetű híres hymnusát énekelte. Utána Sztelhlo Gerő evang. lelkész, egyleti elnök „Caraffa és az eperjesi vértörvényszék áldozatainak jellemrajza“ című egyháztörténeti felolvasást tartott, a magyarhoni evang. vértanúi egyháztörténelmének eme egyik legszomorúbb és legsötétebb fejezetéről. Targyalta az eperjesi vértörvényszék megrendítő tragédiájának 3 felvonását, Caraffa s a 18 kiszenvedett ártatlan vértanú jellemét, önfeláldozó evang. hitbuzgóságát, halált megvető bátorságát a rettenetes kínzások közepette s hazafias magatartását Tökölyi Imre szabadságharcza idejében.

A felolvasás végeztével Korbély János egyleti tag Sántha Károly hirneves költőpápunk „Luther“ című megkapó szépségű alkalmi ódáját szavalta el „Buzgóság könyve“ című kedvelt, nagy népszerűségnek örvendő imakönyvből. Erre a daloskör a nagy reformátor hittelmes énekét a reformáció híres győzelmi hymnusát az „Erős vár a mi Istenünk“-et s végül Kölcsey „Hymnus“-át énekelte a megjelent ünneplő közönséggel együtt. Esti 8 órakor ünnepi közvacsora volt a „Nemzeti“ szálló emeleti nagy éttermében, melyen 50 egyleti tag vett részt. Sztelhlo Gerő elnök méltatta a nagy reformátor áldásdús működését, a hitjavítás s II. Vilmos német császár jeruzsálemi útjának nagy horderejű voltát s mély értelmű jelentőségét az evang. protestantismus szempontjából. Hangoztatta az egyesület jelszavát, az evang. prot. hitbuzgóságot s a hazafias szellemet és érzületet, melynek hű követője az egyházi irányú s belmissiói magasztos célzattal bíró besztercebányai evang. egyesületet bizonyára fel fogja virágoztatni. Az ünnepi lakomán az egyleti daloskör több szép dalt adott elő. Az egyesület az őszi és téli évad folyamán több felolvasó estélyt fog rendezni, ének, felolvasás és szavalattal. Sz. G.

A nagybecskereki evang. egyház október 30 án, mely napon templomában a reformáció emlékét ünnepelte, tanácstermében egy elhalt buzgó tagjának rendezett kegyeletes emlékűnnepélyt. Ugyanis Kovách Ágoston ügyvédet, kir. tasácsost, egyházunknak egy félszázadon át

páratlan buzgalmú tagját és érdemdús felügyelő-jét, a hivek hálás emlékezetben óhajtván megőrizni, megszerezték színes olajnyomatú fényképét a tanácsterem számára s arczképének leleplezése alkalmából egy 100 frtos „Kovács Ágoston“ alapítványt tettek a középiskolai evang. tanulók részére vallásösztöndíjül. Az ünnepély egy diszgyűlés keretében, a megboldogult özvegye, rokokonsága és tisztelői részvéte mellett, a keresztyén ifjúsági dalárda közreműködésével megható ünnepi hangulatban folyt le. Az emlékebeszéd azon óhajtságban kulminált, vajha azon nagy érdemű férfiak, kik, mint a boldogult, a közügyek körül, társadalmi és politikai téren kifejtett tevékenységükért elismerésben, kitüntetésben részesültek, s kik legszebb jutalmukat bizonyára mégis csak a kötelességteljesítés megnyugtató tudatában találják, vajha épen ezen boldogító öntudat fokozásának s teljességének céljából szükségét éreznék azon a téren való buzgólkodásnak is, mely e boldogító tudat művelésére különösen hivatva az ilyenmű, külső, világi dicsőségre legkevesebb kilátást nyújt, t. i. az egyházi téren.

A békés-bánati ev. ref. egyházmegye bírósága elé kerülvén főlebbezés útján egy ügyvéd presbyterre választásának ügye, ki gyermekeit egyezés útján a r. kath. egyháznak ígérte el, az ügyvédet presbyterségtől megfosztotta.

A diósgyőri ág. h. ev. egyház elemi iskolája 1898. év október 31-ét következő műsorral ünnepelte meg: 1. Reformáció ünnepén. Ima. Bachát után Petrovics S. 2. Felvirradt újra ünnepünk. Éneklí három szólamban a gyermekkar. 3. Imádkozzál. Szavalat. Király Mátyástól. 4. Térj magadhoz drága Sion! Gályarabok éneke unisono. A gyermekek. 5. Gályarabok. Szavalat. Dr. Várady Antaltól. 6. Isten felséges adománya. Éneklí két szólamban a gyermekkar. 7. Ünnepi beszéd, tartva a tanító által. 8. Luther. Szavalat. Sántha Károlytól. 9. Erős várunk a mi Istenünk, az Emke dalos könyvből három szólam, gyermekkar. 10. Légy hű mind halálíg. Szavalat. Horváth S. 11. Ne csüggedj el kicsiny sereg. Gusztáv Adolf éneke unisono. A gyermekek. 12. Mi Atyánk. Ima. Vojtkó Páltól. — Ünnepélyt megelőzőleg gyermek isteni tiszteletet tartott Nemes Károly lelkész, gyönyörű imával járulva a mennyei trón elé. Az ünnepélyt — melyen a szülők is részt vettek — Kovács Sámuel tanító rendezte kizárólag iskola gyermekek szereplése mellett. Az ünnepély napján a tanítás szünetelt.

A pivniczai ág. hitv. evang. német (alsó) egyház f. évi október 30-án emlékezetes ünnepet tartott; a kisdud de hangya szorgalmú lakossággal bíró, német gyülekezet újonnan felépült, toronnyal ellátott temploma a bácsmegyei ág hitv. evang. esperesség küldöttjei Petri Ká-

roly alesperes, új-sóovei és Famler Gusztáv Adolf, a bács-szerémi egyházmegye gyámintézeti elnök torzszai lelkész urak által felszentelvén, rendeltetésének átadatott. Megemlitendőnek tartom e helyütt, hogy a jókedvű adakozók sem maradtak el, a mennyiben özv. Dussing Erzsébet úrnő Ujvidékről, egy értékes üvegfestésű, aranyozott rámás Krisztus képet, dr. Orth Mihályné, szül. Dussing Katalin úrnő pedig 4 drb erősen ezüstözött gyertyatartót, Voda Emilné 4 drb gyertyát megfelelő rózsadiszítékkal együtt ajándékoztak. Azonkívül a helybeli egyháztagnak, s azok nejei és pedig: Leidemann Jakab és neje szül. Konrad Katalin 10 frt, Gróh Frigyes és neje szül. Leidemann Katalin 5 frt, Müller Erzsébet szül. Leidemann diszes szószék terítőt fekete bársonyból, Neugebauer Margit, szül. Hettesheimer fekete bársony oltár terítőt gyönyörű diszítéssel ajándékoztak, s hála adójukat lerótták. Az offertórium, mely istenisztelet után tartatott 28 frt 80 krt tett ki. — Az egész építkezés: templom, lelkész-tanítólak s iskola 5000 frtba került s cservenkai származású Weiss Mátyás építőmester műve. Eddig segített az Úr. A ki benne bizik, az nem csalatkozik.

A tanítók korpótléka újabban a tiszántúli ref. egyházkerület közgyűlését foglalkoztatta. A közgyűlés Tisza Kálmán következő indítványát fogadta el: 1. Kérje meg feliratilag a kerület a közoktatásügyi minisztert, hogy a közigazgatási bizottságok által a korpótléket se meg nem adó, se nem kérő egyházak ellen elrendelt végrehajtásokat függessze fel. 2. Irjon fel a kerület a konventhez, hogy ez a közoktatásügyi minisztertől eszközölje ki a jelentkezési határidő kiterjesztését a jövő év közepéig és a felekezeti iskolákra nézve is a miniszter olyan szabályzatot állapítson meg, amilyen már a községi iskolákra nézve is fennáll. 3. Körülményesen utasítsanak az egyházak és tanítók, hogy korpótlék iránt való kérvényeiket mimódon állítsák ki, feltüntetvén azokban azt az arányt is, amely az illető egyház egyházi, iskolai és állami adója közt fennáll; — ezek a kérvények pedig az esperesek által revideáltassanak, figyelemmel levén arra, hogy az egyházak kérvényeikben csakis évi pozitív jövedelmeiket mutassák ki; és végül hivassanak fel az érdekelt egyházak és tanítók, hogy miután az egyházkerület lépéseket tett bajaik orvoslására, — az eredményt nyugodtan várják be.

Gróf Tisza István nyilatkozata a ref. egyházak államsegélyezéséről. A politikai életben kiváló szerepre hivatott Tisza István gróf október 30-án beszámoló beszédet tartott ugrai választói előtt, a kiknek a ref. egyház államsegélyezéséről a következőket mondotta: „Tudjuk azt mindnyájan, hogy bizony a mi lelkési

karunknak egy tetemes része . . . oly sauyarú anyagi viszonyok között sinylődik, a melyek között tisztességes, nyugodalmas, gondtalan életmód alig képzelhető; és én azt hiszem, a magyar állam csak tartozását róttá le akkor, midőn segítségére sietett az egyházaknak és midőn iparkodott, legalább szegény keretben, segíteni a legeléesebb bajokon. De azt hiszem, itt nem szabad az állami segélyezésnek megállania. Tudjuk mindnyájan, hogy az egyházi teher mennyire egyenlőtlen, különösen a mi református községeinkben. Tudjuk, hogy egyes községekben magasabb — néhol sokkal magasabb — a szegény ember egyházi adója az állami adónál. Itt . . . olyan egyenlőtlenlések, olyan súlyos viszonyok vannak, a melyek nem kerülhetik el és nem is kerültek el eddig sem az állam figyelmét. (?) Ezen a téren az adatoknak a gyűjtése folyamatban van és én reményelem, nem hosszú idő múlva abba a helyzetbe juttathatja a magyar állami segélyezés a mi ref. egyházunkat, hogy enyhíthesen az egyházi adóterheken azokban a községekben, a hol az egyházi adóteher valóban olyan égbekiáltóan magas. Általában egy általános irányzatot látok ebben: nekünk, a törvényhozóknak, képviselőknak különös gondot kell a jövőben arra fordítanunk, hogy ott, a hol lehet, a községben könnyítsünk az egyeseket, vagy az egész községet is érintő terheken."

Az „Evang. theologusok otthonára“

1898. júl. 1-től október 31-ig adakoztak: a) Alapítványok: Kéler Napoleon Budapest 100 frt. Nógrádi Szontágh Pál Horpács 25 frt (kiegészítésül.) Dobrovics Mátyás dr. Pozsony 25 frt (kiegészítésül.) Csemez Miklós Kajal 2324 frt 21 kr. Pozsonymegyei ev. esperesség 20 frt (kiegészítésül.) Pesti ev. német egyház 25 frt (1898. évi részlet.) b) Évi járulékok: Pesti magyar egyház 20 frt (1898.) Pozsonyszentgyörgyi egyház 10 frt (1898.) Scharbert Ármin lelkész Limbach 3 frt (1898/9.) Zólyomi egyház 20 frt (1898.) Kalenda János Nagy-Szombat 5 frt (1898.) Misérdi egyház 5 frt (1898.) Schleiffer Károly ev. lelkész Misérd 5 frt (1898.) Nagy-szombati egyház 10 frt (1898.) Rédei Károly lelkész Pusztaföldvár 5 frt (1897/8.) Dunáninneni egyházkerület 160 frt (1898/9.) Bäumlér A. Pozsony 2 frt. c) Kegyes adományok: Dr. László Kálmán Szombathely 10 frt. Hetvényi Lajos Sopron 1 frt. Balogh Elemér ev. ref. lelkész Pozsony 50 kr. Novotny Fülöp százados Pozsony 50 kr. Dunaszerdahelyi egyház 5 frt. Kovács Sándor gyűjtése Veleg 4 frt 70 kr. Gyürky Pál Tiszolcz 1 frt. Tarló Mihály B.-Füred 30 kr. Egy hitsorsos Gálos 35 frt. Özvegy papné Korpona 1 frt. Német-gurabi egyház offertoriuma 5 frt 64 kr. Linberger István esperes gyűjtése Kézsmárk 6 frt 20 kr. Tavasz Emil Pozsony 16 kr. Özv. Tóth

Jánosné Felpécz 50 kr. Gronos Ilona gyűjtése Nyitra-Zoborhegy 2 frt. Hoffmann Ede Csabdi 10 frt. Dr. Kéler Zoltán Budapest 22 frt. Jánosy Lajos lelkész Komárom 1 frt. Händel Vilmos Selmezbánya 1 frt 30 kr. Laszkáry Pál Ipoly-ságh 1 frt 50 kr. Krupecz István lelkész Udvarnok 3 frt 40 kr. Hering Lajos esperes Szend 2 frt. Dobrovits Mátyás dr. Pozsony 4 frt 10 kr. Kovács Sándor Veleg 1 frt. Beck Vilmos Pozsony 50 kr. Ismeretlen Pozsony 20 kr. Belák Géza lelkész Csabdi 1 frt. Zólyomi esperességi gyámintézet 5 frt. Tirtsch Gergely Balassa-Gyarmat 50 kr. Porczos Áron 29 kr. Pozsonyszentgyörgyi symposion 40 kr. Dr. Hering Zsigmond Sopron 10 frt. Marsruta Géza Farád 1 frt 20 kr. Rakoncza Bálint Pozsony 19 kr. Koltay Rezső theológus Pozsony 65 kr. Koch József ev. lelkész gyűjtése Kis-Kér 2 frt. Bognár Endre lelkész Lovász-Patona 1 frt. Madarász Pál Rima-Szombat 50 kr. (jelentésért) N. N. Ó-Buda (jelentésért) 50 kr. Dr. Meliórisz Béla Eperjes 50 kr. Török József esperes Czegléd 2 frt. Liszkay János lelkész Rima-Brézó 1 frt. (Otthon jelentésért) Dianiska András lelkész Lőcse 50 kr. (Otthon jelentésért) Benczúr Géza Kassa 80 kr. (Otthon jelentésért) Dr. Szontágh Antal Budapest 1 frt. (jelentésért) Csanád-csongrádi esperesség 15 frt. Csanád-csongrádi esperességi gyámintézet 5 frt. Ev. lyceumi tanuló ifjúság gyűjtése Kézsmárk 5 frt. Perselypéncz 6 frt 71 kr. Összesen 2946 frt. A kegyes adakozóknak hálás köszönet! A szép célú intézetet pedig újlag melegen ajánljuk hitrokonaink szeretetébe. Pozsony, 1898. október hó 31. Dr. Masznyik Endre igazgató. Kovács Sándor a Theol. Otthon felügyelője.

KÜLFÖLD.

Antonio Chiocini az irodalomtörténet pisa tanára a római egyházból az evangélikus egyházba lépett át. Háróm folio oldalt betöltő levélben fejt ki lépése indító okait. Csak egy jellemző helyet veszünk ki belőle, a mely a legutóbbi olaszországi lázadási kudarc megítélésére s a pápaság szociális hatalmának megértésére szolgál. Chiocini, mint buzgó katolikus, egy kath. ifjúsági egyletnek is tagja volt. Ebből az időből így ír: „De a mint észrevettem, hogy szórakozásaink és beszélgetéseink inkább politikai, mint vallásos tartalmúak voltak, — hogy gyűléseinknek a keresztényi épüléshez semmi közük sem volt: mikor láttam, hogy voltaképpen célzattal nem egyéb, mint hogy zűrzavar és bizalmatlanság magvait hintsék a társadalmi rendbe és a házasszeretettel

teljesen alárendeljük a pápai hatalom uralmának, melyet pedig a történelem elítelt: először határozottan tiltakoztam ellene, aztán pedig ott hagytam az egyesületet, melyben tiszteséggel tovább nem maradhattam benn.“ (Vajjon nálunk a „kath. körök,“ a „fogyasztási szövetkezetek“ mire szolgálnak?)

A linzi „Montagsblatt“ egy róm. kath. pap következő nyilatkozatát közli: „Kényszerítve vagyok e helyen kinyilvánítani, hogy liebenau (Felső-Ausztriában) állásomat szabad elhatározásból hagytam el és távoztam Drezdába. Mivel én azt az állást sem egyéni, sem vallási, sem politikai meggyőződésemmel egyezőnek többé nem találtam, továbbá azt sem, hogy a róm. kath. egyház szolgálja legyenek: érett megfontolás után azon eredményre jutottam, hogy protestánsná leszek, stb.“

IRODALOM.

Az országos középiskolai tanáregyesületi közlöny 2. száma most jelent meg, mely részletesen ismerteti az egyesületnek Debreczenben 1898. évi július 4. és 5-én tartott 32. évi rendes közgyűlését. Sok kérdés, eszme merült itt fel, melyre nézve megállapodásra jutván a közgyűlés, határozatairól felterjesztést fog intézni a vallás- és közoktatási minisztériumhoz.

A közgyűlés kimagasló mozzanatát Boethy Zsolt elnök megnyitó beszéde képezte. Eseményszámba mennek ezek a beszédek tartalmuknál s az előadás formájánál fogva. Magukba foglalják az egyesületnek lefolyt évi működését, megjelölik azon eszméket, melyek irányítólag hassanak annak jövő évi tevékenységében. Az idén rámutatott azon örvendetes jelenségre, hogy az egyesület, a magyar nemzeti műveltség egysége előmozdításában s megszilárdításában folytatott munkája közben főlé tudott emelkedni a szenvedélyek országos hullámzásának. Az egyházpolitikai harcok bomlasztó zavarai közepette nem felejtkezett el, hogy az egyetlen cél: az édes haza jólléte s ez odaadó munkát követel minden magyar tanártól. Az egyesület, a körök, tantestületek lelkesen és kitartó buzgalommal vettek részt a középiskolai tantervek revidálásában. A tapasztalat tanulságai és a didaktikai készülségről a kulturpolitikai helyes felfogáson alapuló nézeteknek, gondolatoknak, javaslatoknak nagy értékű anyagát szolgáltatották. A középiskolai tanári kar közvéleménye meghallgattatást nyert az országos közoktatási tanács tárgyalásain. Figyelmeztet, hogy ezt a munkát folytatni kell, midőn a középiskolának nagyobb szervezeti reformjáról van szó az egységes jogosítás alapján. A tervezetben alap-

typusúl a latin iskola mutatkozik. Nagy hatással, beható érvekkel fejtegette, hogy a mi magyar műveltségünk: középiskolánk, az uralkodó viszonyok közt legkevésbé szakadhat el szellemi fejlődésünknek attól a régi, gazdag és tiszta forrásától, melyet a római világ s ennek igazi kulcsa: a latin nyelv nyujtanak. Veszedelemmel járna ez különösen a nemzeti nevelés szempontjából. S miután felhossa a latin tanítás mellett a súlyos okoknak egész tömegét, szükségesnek véli, hogy iskolánk nyitva tartsa és tőle telhetőleg gondozza az egyetemes műveltségnek azt a forrását, mely a nemzeti lélek harmonikus fejlesztésére is oly kiválóan alkalmas Irodalmi műveltségünknek egyetlen olyan forrása, mely a világcultúrával is összekapcsol, magyarságunkban is erősít, a latin irodalom, melyet a közoktatási tanács javaslata az egységes jogosítású középiskola minden változatában az akadémiái képzés egyetemes feltételül helyesen és jogosan kíván kötelezővé tenni.

A közgyűlés folyamán utalás történt arra a hátrányos helyzetre, hogy a nem állami iskoláknál működő tanárok sem az állami, sem a magán vasutakon nem kapják meg azon kedvezményeket, melyeket az állami tanárok, sőt a nem állami közigazgatási tisztviselők is kapnak; jóllehet a tanár akármely alaphól fentartott iskolánál működik, egyforma munkása a közművelődésnek és a közügynek. Külföldön mindennemű iskola tanára megkapja a lehető legnagyobb kedvezményeket, sőt nálunk kedvezményt kapnak a külföldi tanárok, míg a magyar tanár nem mind kap. Lépések történtek már az ügy elintézésére, de siker nélkül. A közgyűlés elhatározta, hogy az ügyet az egyesület igazgatósága továbbra is napirenden tartsa s illetékes módon addig szorgalmazza, míg a jogos kívánság teljesítve nem lesz.

Tárgyalás alá került továbbá a pápai tanári körnek azon indítványa, hogy eszközölje ki az országos középiskolai tanáregyesület választmány a vallás- és közoktatási meg a pénzügyminister úrnál, esetleg az országgyűlésen, hogy a nem állami tanárok nyugdíjjogosultsága méltányosabb alapon nyerjen megoldást; a nem állami tanárok ugyanis rövideget szenvednek a nyugdíjazásnál és adófizetésnél az 1894. XXVII. t. cz. 8. §-ának intézkedésével. Ezen törvényezikk rendelkezése értelmében a nem állami tanárok összes javadalmazásának 20%-a lakbérnek tekintendő, az összeg az egészből levonandó s az így fenmaradó összeg ugyanazon beszámítás alá esik, mint az állami fizetés; ennek következtében megtörténhetik, hogy a nem állami tanár a nyugdíjazásnál 80—100 frttal kevesebbet kap, mint az ugyanazon javadalommal bíró állami tanár.

Mint hogy a törvény revíziójára kilátás nincs. az egyesület azt határozza, hogy az egyházi legfőbb hatóságokat kéri fel, hogy igyekezzenek saját isko-

ÜZENETEK.

láik tanárainak lakbérét az 1894. évi t. cz. 8. §-ának szellemével összhangban megállapítani, vagyis odahatni, hogy a lakbér az összes javadalmazásnak 20%-áig mindenütt kiegészíttessék. K.

„**Cirkevné Listy.**“ „A nem katolikus lelkészek részére országos törvénnyel biztosított segélyt illetőleg a nyitrai esperesség a következőleg nyilatkozott: a törvényt, mely által az úgynevezett nem katolikus lelkészek fizetése rendeztetik, veszélyesnek tartja az egyház autonómiájára és sértőnek azokra nézve, a kiket segíeyezni szándékozik; elvárja a kerületi és az egyetemes gyűléstől, hogy megtiltsa a lelkészeknek, hogy ilyen az egyház jogait és jó hírnevét mélyen sértő segélyért folyamodjanak és a törvény olyenné módosításán fog fáradozni, mely szerint az állampénztárból a kormánynek beleavatkozása és a lelkészi állás méltóságának megsértése nélkül az egyházi hatóságok útján adassék a lelkészeknek a segély; a maga részéről kéri az ő előljáróit, hogy tagadjanak meg minden együtt működést abban az esetben, ha az egyházmegyének egyik vagy másik tagja — várakozása ellenére — részesülni akarna ezen a papi méltóságot mélyen sértő segélyben.“

A mi királynénk. A magyar népnek és ifjúságnak írta Böngérfi János; ifj. Nagel Ottó kiadása. Ára 40 fillér. Minden eladott példány árából 4 fillért a szobor alapnak ad. Több szép képpel diszitett élvezetes olvasmány.

Evang. Confirmanden-büchlein von G. Belohorszky. Achte, wesentlich verbesserte Auflage. Neusatz. Preis 20 kr.

Koren Pál tanulmánya, „Mi okozta a reformációt?“ mint külön lenyomat az „Evang. egyház és iskolá“-ból, megjelent s kapható nála Ósában 5 kr-ával; tiz példány megvétele esetén a postai vitelbért ő fizeti. Különös pártolásra és a nép között való buzgó terjesztésre ajánljuk.

Protestans új képes naptár. Ára 40 kr. Megszokott beosztásával, tartalmával, képeivel az idén is bizonyosan megnyeri közönségét.

TEMETŐ.

Sántha Zsigmond, a losonezi egyház tekintélyes tanácsnoka okt. 30-án 56 éves korában meghalt.

A hátralékos előfizetőket (előfizetés és hátralék!) ismételten kértem, hogy sziveskedjenek tartozásukat törleszteni. A helyzet kényszerít reá. Körülbelől annyi előfizetőnk van csak, hogy a kiadásokat fedezi a bevétel, — ha befolyik. Október elején mégis mintegy 700 frt volt hátralékban, némely része még 1886-ból! Én tehát türelemmel vártam, hogy kiki tudni fogja kötelességét (mert tartozás lefizetése mégis csak kötelesség!) s mikor teheti: lefizeti a díjat. Végre is munkán, felelősségen, gondon kívül nem áldozhatok tetemes pénzt is a lapra, mely nem az én ügyemet, hanem az egyház ügyét szolgálja s abban nagy részt a legszegényebb lelkészek ügyét is hiven szolgálta. Méltányos, hogy az év végeig mindenki lefizesse a díjat, ha nem előre, legalább utólag. Már ez is oly kedvezmény, a mit más lapok nem szoktak megadni. Felszólításomnak furcsa eredménye lett, olyan, a milyent éppen lelkészekről nem érdemeltem volna előzékeny várakozásom után. Némelyik nem is hederint reá; másik pénzt nem, de tanácsot küld; pedig én nem tanácsot, hanem pénzt kértem; a küldött tanácsot nem használhatom, mely szerint a czimszalagra nyomassam rá az előfizetés lejáratának idejét; hiszen az előfizetés legnagyobb része negyedévenként jár le, negyedévenként újra nyomtatni a szalagokat költséges: nincs is erre szükség, hiszen a lejáratkor utalványt küldök, megírva, hogy az kap utalványt, akinek előfizetése lejárt; nem azért marad hátralékban egy része az előfizetőknél, mintha az idő lejártát nem tudná; a lapban utalvány által, később külön levélben, most végre utánvételes levélben kértem a díjat, mégis hátralékban marad egy része, pedig fáradságos, költséges is ám a levelek irogatása, küldözgetése; legjellemzőbb azok eljárása, a kik most azon ürügy alatt tagadják meg a fizetést, mert a lap megrendelését nem újították meg: minek küldtem?! Ilyen eljárást nem vártam volna. Hiszen a lapot mindig elfogadták, szokás és törvény szerint megrendelőknél kellett őket tekintenem; mások meg azért haragudtak meg, ha a lap küldését megszünttettem. Mit tegyek hát: küldjem, ne küldjem? Mintha én azt távolból kitalálhatnám, hogy melyik előfizetőnek mi volna kedve szerint? Bizony nagyon nehezítik az ilyen kellemtelenségek a közügy szolgálatát! Lelkes testületnek másképp kelleve eljárni az ő érdekeiért önzetlenül küzdő szerkesztővel szemben! — **K. A.** Kellő időben megjelenik; köszönöm; máskor is szivesen fogadnánk egy-egy napirenden levő tárgyról eszmecserét keltő cikket. — **K. E.** Köszönöm. — **Cz. L.** Köszönöm; sajnálom, hogy az egyházi irodalom terén nélkülöznünk kell; itt minden egyes erőre szükség van! — **P. S.** Nagyon köszönöm, mentül előbb. — **B. P.** Levél ment. — **B. J.** Rendben van most már. — **P. V.** Nagyon szivesen. — **D. E.** Büszkén vágja ki, hogy utánvétellel nem járhat lapot; de hát miért nem fizetett előre? A ki olyan büszke: ne vegyen igénybe hitelt — kéretlenül. Tessék megpróbálni: küldenek-e más lapot évnegyedeken keresztül — fizetés nélkül? A helyett, hogy előzékenységet megköszönné: még megnehezítel, ha a fizetés teljesítésére kérem negyed ízben! Ugyan ugyan! — **T. B.** Tudomásul veszem; a félreértés onnan származott, hogy az 1896-ra való előfizetést csak 1898-ban küldötte meg. Ilyen előfizetéssel nem lehet a prot. irodalmat fentartani.